

Welkom by die Groen Galery

‘Ek skryf vir jou ’n versie’: Ons onthou twee Wynland-digters

Die Afrikaanse Taalmuseum en -monument (ATM) bring met hul jongste Groen Galery-uitstalling hulde aan twee ikoniese skrywers uit die Kaapse Wynland: Diana Ferrus (1953–2026, Worcester) en Patrick Petersen (1951–1997, Wolseley).

Benewens hul gedeelde herkoms, het beide deur hul skeppende werk lewenslange bydraes gelewer tot die bevordering van Afrikaans en stemme gegee aan die werkersklas en gemarginaliseerde sprekersgemeenskappe.

Hierdie keur van gedigte uit hul onderskeie oeuvres sluit aan by die herdenking van belangrike gebeurtenisse in die Suid-Afrikaanse geskiedenis in 2026: die Soweto-opstande van 50 jaar gelede in 1976 asook die Vroue-protesoptog na die Uniegebou 70 jaar gelede in 1956.

Volgens Michael Jonas, direkteur van die ATM, is die missie van hierdie lewende instelling om onder meer die ryke diversiteit van Afrikaans se ontstaansgeskiedenis asook haar moderne gedaantes te vier. “Die meeste besoekers is nie net baie geïnteresseerd in die geskiedenis van Afrikaans nie, maar ook nuuskierig oor die taal se ontwikkeling en haar jongste skeppende gedaantes aangesien dit nuwe perspektiewe bied op die bestaanswêreld van Afrikaanssprekende Afrikane.”

Die argitek van die monument, Jan van Wijk, het sterk gevoel oor die natuur en daarom word hy vereer deur dié buitelluggalery waar sy as in ’n rots ingemessel is, omring deur inheemse olienhout en graniet. ’n Uitstalling van veral opkomende Afrikaanse skrywers word elke paar maande in dié galery se uitstalkaste van herwonne hout en glas aangebied om hiermee op die monument se kulturele én natuurlike aspekte te fokus.

- Sien taalmuseum.co.za/groen-galery vir die huidige en vorige uitstallings aanlyn

Diana Ferrus is op 29 Augustus 1953 in Worcester gebore.

Sy was die derde oudste van ses kinders van Ann en Jacobus Ferrus. Hoewel haar kinderjare uitdagend was, het haar ma 'n groot invloed op haar lewe gehad. Sy het Diana geleer om dapper te wees en 'n liefde vir stories en poësie by haar ontwikkel. Ferrus het later as eerbetoon aan haar ma se invloed op haar skryfwerk gesê: "Eintlik is ek die skrywer wat sy moes gewees het."

In 1973 het Ferrus aan die Universiteit van Wes-Kaapland begin studeer. Weens verskeie uitdagings het sy haar studies onderbreek, maar later teruggekeer en vanaf 1988 deeltjyds studeer. In 1993 het sy haar graad verwerf met sosiologie en bedryfsielkunde as hoofvakke. Haar toewyding aan opvoeding het bewys dat deursettingsvermoë en harde werk tog later vrugte afwerp.

Tydens haar honneursstudie het sy Nederland besoek. Dit is daar waar sy sterk bewus geword het van die verhaal van Sarah Baartman, 'n Suid-Afrikaanse Khoi-vrou wat in die 1800's in veral Europa uitgebuit en verneder is. Ferrus se gevoelens van verlange na haar land en haar mense het haar geïnspireer om die gedig 'I've Come to Take You Home' te skryf. Die gedig het internasionale aandag getrek en het 'n belangrike rol gespeel in die terugkeer van Baartman se oorskot vanaf Frankryk na Suid-Afrika in 2002.

Benewens haar werk as digter was Ferrus ook 'n storieverteller, kultuuraktivis en mentor. Haar skryfwerk het dikwels gefokus op identiteit, geskiedenis, vroueregte en die behoud van kulturele erfenis. Sy word vandag onthou as een van Suid-Afrika se belangrikste literêre stemme, wie se woorde gehelp het om historiese geregtigheid en menswaardigheid te bevorder.

Dr Diana Ferrus

Patrick J. Petersen is op 6 Julie 1951 in Wolseley gebore.

Hy was die oudste van agt kinders van Pieter en Sarah Petersen. Hy het sy laerskoolopleiding aan die WF Loots Primêre Skool op Wolseley ontvang en het in 1969 aan die Senior Sekondêre Skool Bergrivier in Wellington matrikuleer.

Ná skool het Petersen aan die Universiteit van Wes-Kaapland studeer met die doel om predikant te word. In 1975 het hy sy teologiegraad behaal, waarna hy in 1976 as predikant na die NG Sendinggemeente in Oudtshoorn beroep is. In 1982 het hy sy bediening op Vredenburg aan die Weskus voortgesit. Deur sy werk in die kerk, het hy nie net geestelike leiding gebied nie, maar ook 'n belangrike rol gespeel in die ontwikkeling en ondersteuning van plaaslike gemeenskappe.

Benewens sy bediening was Petersen 'n invloedryke digter, skrywer, uitgewer en kultuuraktivis. Hy was gedurende die laat 1980's en vroeë 1990's 'n spilfiguur vir jong en aspirerende Afrikaanse skrywers, veral skrywers uit gemeenskappe wat voorheen min geleenthede gehad het om hul werk te publiseer. Sy digbundels sluit onder meer amandla ngawethu (1985), Advent (1988) en Vergenoeg (1993) in.

Petersen het ook sy eie onafhanklike uitgewer, Prog Uitgewers, gestig. Deur hierdie uitgewer het hy verskeie belangrike werke gepubliseer, insluitende die bloemlesings Aankoms uit die skemer (1988) en Ons kom van ver af (1995).

In dieselfde jaar het hy sy MTh-graad aan die UWK behaal met die onderwerp: 'Etiek van luister: 'n analise van swart Afrikaanse poësie in die jare sewentig en daarna.'

Petersen word onthou as 'n pionier van swart Afrikaanse letterkunde, 'n mentor vir jong skrywers en 'n kampvegter vir 'n meer inklusiewe Afrikaanse literêre tradisie. Sy nalatenskap leef voort in die gemeenskappe wat hy gedien het en in die Afrikaanse taal wat hy help vorm het.

Patrick J. Petersen

Diana Ferrus

Vir Sara Baartman

Ek is hier om jou huis te neem, huis toe -
onthou jy die vlaktes,
die welige groen gras onder die groot eikeboom,
die lawende koeltes en die son wat nie steek?
Ek het jou bed berei teen die voet van die berg,
jou komberse uitgedos met boegoe en kruisement.
Daar waar proteas pronk in geel en wit,
daar sing die rivier jou jou verwelkomingslied!

Ek is hier om jou weg te skeur,
weg van die snydende oë van die monster
wat wegkruip in die donker met sy kloue van haat,
wat jou liggaam versnipper, stukkie vir stukkie,
jou siel vergelyk met die van satan
en syne vergelyk met die van God!

Ek is hier om jou te troos,
jou moë hart teen my bors vas te hou,
die palms van my hande oor jou wange te vou
die lyne in jou nek met my lippe te streef
en jou ewige skoonheid in my oë te onthou.
Ek is hier om vir jou te sing
want ek het vir jou vrede gebring.

Ek is hier om jou huis toe te neem,
daar waar die oeroue berge jou naam uitroep!
Ek het jou bed berei teen die voet van die berg,
jou komberse uitgedos met boegoe en kruisement,
daar waar die proteas pronk in geel en wit,
daar sing die rivier jou verwelkomingslied.

Ek is hier om jou huis toe te neem
waar ek vir jou sal sing
want jy het ook vrede
vir my gebring,
want jy het ook vrede vir ons gebring.

uit: Ons Komvandaan

Diana Ferrus

Ons Komvandaan

Was dit my ma se ma se ma, se ma, se ma
of

haar pa se pa, se pa, se pa, se pa
in boeie,

vasgemaak

en diep onder

in 'n skip gegooi,

en nagte lank en dagte lank

gevoel het hoe waters hard

aan hulle ore slaan?

Wat was hul gedagtes?

Het hulle gehuil?

Het hulle gevrees?

Het hulle gebid

vir die dood om te kom?

Was dit my ma se ma, se ma, se ma, se ma, se ma
of

haar pa se pa, se pa, se pa, se pa.....?

En toe hulle hier land,

ver van familieband -

wat was hulle gedagtes?

Het hulle verlang?

Het hulle getreur

of

het hulle aanvaar?

Was dit my ma se ma, se ma, se ma, se ma
of

haar pa se pa se pa, se pa, se pa.....?

Nou is ons Januarie, Februarie, Maart en April,

Fortuin, Arendse, Fransman en Gabier.

Maar iewers, lank gelede,

baie ver van hier

het ons ons feeste

onder 'n ander naam gevier!

uit: Ons Komvandaan

Vir Patrick Petersen

(dominee, digter, uitgewer, gesterf Junie 6.67)

Baanbreker in die Swart Afrikaanse skryf,
stil lê jou lyne
teen die nag afgeëts.
Op jou lippe verstar
die einde van die vers -
skielik voltooi
verskyn die verhaal.

Resensente skryf: **“onvolledige slot”**
die lesers vra: **“wat het gebeur”?**

Maar tussen die reëls
in die hart van die woord
het kripties die leidraad
verweef gelê.

**“Met die koue van die winter
in die middel van die jaar,
verys die ink in jou pen se punt,
verhuis jou gees in die stil van die wind”**

Armer steeds die Afrikaanse taal,
nou sonder jou
die kryger, 'n vegter, skrywersoldaat -
voor in die linie op die oorlogsfront!
Baanbreker in die Swart Afrikaanse skryf,
jou memoirs vervolg in die taal wat ons praat -
in winter of somer, selfs diep in die nag,
nooit is ons van jou gees verlaat!

Patrick J. Petersen

mamma

ek skryf vir jou 'n versie
moedersdagstoofpatatswaterblommetjies-
boontjiesoppampoenbriediemeidagversie
'n versbewondering van naderby

want jy is my boompie rubber myne
wat lewensap uitsweet vir diens
want wat is 'n lui-uil sonder ma-lief
siel van ons huis o dierbare ma
jy laat my kamer ruik van swart afrika
jy laat ek in kou skoot vooranker lê
en laat my uitstap oor landmyne

hierdie gediggie is ma s'n:

ek het jou lief
die vrou in ma lief
die hen en die haan
wat stry-kry lief
EK HET DIE STRYD LIEF

Patrick J. Petersen

'n gebed

Here U is
is by my kruispad,
U lê woorde in
nie in 'n canfruitbottel
tot die gryse ouderdom,
U lê dit in die mond
van my ses oë.

U kinders ly
by soweto en manenberg,
wat te erg is, is te erg.
kyk, waterkloof en bishopscourt
met rykdom maak U kinders
sport.

U ken die wond,
die blinkende wond,
wondgenesing
sodat die afstand van binne
die weg verstaan
van die lewensinne.
moet ons net verstaan
loop en trek,
bek hou,
nagvaardings lees,
vra ek.

Patrick J. Petersen

Soldate van die tweede revolusie

If the first woman God ever made was strong enough to turn the world upside down all alone, these women together ought to be able to get it right side up again!

— Angela Davis

Patrick J. Petersen

Ou Kruispad

In Ou Kruispad morsie têp wate
skoon 'n rivietjie loepit af innie strate
tussen hokkies, pandokkies en plastic paleise
isse rooi têp virre klompie hyse
by die têp wassie gesig gekoep
ennie straat het dignity gehad
hare geroule en innie kous
Mammies wat backdoor gedates smous
oor die lied ennie vlag van Louis
wat 'n stiek vang virrie Yensie

vir Helen Joseph

'n Sneeuwitkop wat swart gehaardnaald haar bolla dra
toring oor gatstamp plooi teen en sukkeldae,
hoor sy's nie van hier rond nie,
dié dat sy in haar benoude blok, geen kleinkoppie kry nie.

Die gattas het haar vir jare lank gegôba,
vir jare lank was sy safe in die huis gewees.
'n Eersteling om in haar koesta as ouma
'n pionier wat spieëlvas staan, te wees.

Rookstokdraers het harde dae hierdie ma gegee,
tog het sy nie gat gevat of in die stryd
gaan daak. Maar altoos weer het sy, hoentoe deurgegee —
'n lange te slaan Azanië toe sêend: "ons steek uit".

Middelmannetjie

vir Nokukhanja Luthuli

Wys jou hoe die tyd
vir mense paaie spoor,
tot eensklaps, die middelmannetjie —
die gang daarvan verstoer.

ter nagedagtenis aan Ma Lilian Ngoyi

O stroomop geliefde ma,
verhoed my nie om uit te vra,
om deur blinde vensters uit te kyk.
laat my geloof diep en donker
jóú deurboorde siel aanskou,
die snykant van die mes vashou.

O swoele oortuigde kameraad,
diep vore loop jou sielsgelaat sonder beweging,
spiere van jou strak gesig
as jong vroue met gebalde stemme sing:
A LUTA CONTINUA.
O, laat hul onverskrokke verder gaan,
tot almal eendag sal verstaan:
YOU HAVE MET A WOMAN YOU HAVE STRUCK A
ROCK.

Bewolk aanvanklik

'n Blikkie digwerk vir Ray Alexander

'n Mens kom dié vrou se
aanslag agter:
sterk rug,
sterk hoog,
wig vogtige lug
deur fabriek, jare verdroog —
namate reekse trôe nadelig verbybeweë
van Wes-Kaapse visgebied tot plekke ver geleë.

Verduidelikings aan vroue oor vrotpootposisie,
gelys as heks deur jaende polisie;
maak staan FCWU; penhanteerde van FSAW;
laat verbasend genoeg haar uitkniel as LV.

'n Mens kom die mens se
stelsel agter:
oornag bewolk,
vandag plets ligte reën
aaneen
oor fabrieksoutomate,
met hoofsaaklik sonskyn en bruiswyn
want jakkels trou met wolf se vrou.

Jeanette Schoon

In Angola waar jy vry is en Afrika-sonne jou oë voed,
in 'n tuin vol bloed en bene waar rose welig groei na bo,
waar 'n blomtuin helder kleure rooi groen wart ritsel in die wind,
kon jy 'n vriend se hand vashou reeds toe die swart hand wink.

O boumeester Azanië sing jou lof.

Uit stof van kalk sement klei,

waarin jy jou so dikwels verloor, verrys 'n tempelhof. Werkers wy,
jou bouwerk kameraad aan we shall overcome,
want hier staan ons met baie werk en drang.

In Maputo erf Ruth First 'n oëlose dood in haar skoot,

en in Maseru loop Phyllis Naidoo vry van haar hopie as.

In 'n wolk tussen bloedgetuies hoor ek jou tydloos handeklap
soos van ouds. Hou moed! Black is power! Voltooi die wedloop!

Maar as die stryd so kwaai word, my siel selfs bloei 'n vraagteken,
klim ek op 'n wolk seile, styf gespan en
roei ek my gees se spane na jou toe by die son,
want daar's geen plek vir rou nie, kortom 'n uitroepteken.

(Nie vir die rekords nie)

Katryn, toe jy lê en nie meer dood eet nie,

die pos jou nie geluk laat weet nie,

toe opeens slaan my ore na stemme uit te bergh:

dié tipe manne het welbehae vir die mag verwerf!

vir Albertina Sisulu

Toe jy die lamp helder oordag aansteek
die land van hoek tot kant uitbesem
van dag na nag, beurtelings uitbrand en uitsweet
vir die nageslag, het jou pit 'n nuwe lig besing.

Ook het jy dikwels eensaam gaan bad
en jaar na jaar in jou koesta het jy kap zip.
Soms oor huis en haard jou gedagtes kazat,
kaantie wag jy, soos altyd in Orlando, daar vir dit.

Hoop weerhou jou om gesig te koop,
selfs ontong het jy pal opgestoot.
Omkom van die bom ryp die tamatie
Op jou najaartong 'n seën,
vir al die
pad se wietie.

Jong polisieman

Onthou jy hoe ons oor Afrikaans
die land neëntien-ses-en-sewentig
op sy kop wou laat dans?
Hoe jy later voorbok was by
liberation before education.
Was dit die jeug en jy?
Versigtig het jy oor gaskannetjies geloop,
geviva, amandla a luta,
boer se moer.

Hoe het jy nie in bas kon dreunsing:
Archie Gumede Gumede Gumede;
Oliver Tambo Tambo Tambo.

Onlangs nog na Pollsmoor wou jy marsjeer —
O, my hart is omgekeer,
is vasgekeer
in my.

Nou kyk ek na jou,
verlore
in jou blou.
O, ek kyk na jou
met oë van my smart,
my hart in lanfer en rou.